

Ne biva samo čovjek u takozvanoj „svjetskoj povijesti“ (kao posebnoj sferi bića spram druge sfere=prirode) čovjekom *uslijed rada* nego i priroda *radom* biva za čovjeka — pa, *ukoliko* Marx ovaj rad shvaća kao „ljudski“ rad, *podjednako* je čovjek za čovjeka egzistencija (=tubitak, Dasein) prirode, u kojoj (ili kojem) se ona (priroda) u potpunosti očituje kao samostalno, ni od čega (ili: koga) izvan sebe postavljeno biće, kao što je priroda za čovjeka egzistencija (= tubitak, itd.) čovjeka u kojoj se on očituje kao samostalno ni od čega (ili koga) izazvan sebe postavljeno biće.

U ovom misaonom toku nije teško zapaziti, unatoč formule „humanizam=naturalizam, naturalizam = humanizam“ (MEW Ergänzungsband, Erster Teil, Dietz, Berlin 1968, str. 536), jednostavni *primat* čovjeka pred prirodom. To proizlazi iz humanističke kvalifikacije rada kao „ljudskog“, pa ispada da priroda *po čovjeku* postaje prirodom, dok je čovjek *sam sobom* („svojim“ radom) čovjek.

Do tog preferiranja jedne sfere bića pred drugom, umjesto razlučnog, otvorenog pred-nošenja esse pred entia⁵¹, dolazi, i nikad to Marx neće prevladati, zbog *antropološke kritike* (na Feuerbachovom tragu) Hegelovog spekulativnog apsoluta, koja je — bez obzira na faktički Feuerbachov utjecaj bila prisutna kao mogućnost već u Marxovoj postavci onog što „učenicima“ mogu nakon „učiteljeva“ „siste-

⁵¹ Ipak, prikrivena prednost esse pred ens ostaje u takozvanoj „realizaciji filozofije“ na snazi time što se ens uzdiže do esse jer se u „pravom“, „istinskom“ etc. ens podudaraju esse essentiae et esse existentiae. No, baš zbog tog *uzdizanja* ens na esse, ne može esse biti ni tematizirano! Esse u realiziranoj i ukinutoj filozofiji ostaje izvan misaonog obzora i baš se time u svojoj jednoznačnosti kao Rad apsolutno učvršćuje.